

ДЕЯКІ ТАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ МІЖНАРОДНОМУ ТЕРОРИЗМУ ЯК ГОЛОВНІЙ ПРОБЛЕМІ ЛЮДСТВА

Конєв О. Ю.

В даній науковій статті визначаються загальні положення міжнародного тероризму як головної проблеми людства на сучасному етапі його розвитку, а саме з'ясовується його сутність, особливості та характерні риси. Акцентовується увага на нормативних актах, в яких закріплені основні напрямки міжнародного співробітництва у сфері боротьби з міжнародним тероризмом, а також тактичних заходах його протидії, що здійснюються відповідними міжнародними організаціями.

Ключові слова: тероризм, міжнародний тероризм, міжнародне співробітництво, протидія тероризму, терористична діяльність, попередження тероризму, міжнародні організації в боротьбі з тероризмом.

В данной научной статье определяются общие положения международного терроризма как главной проблемы человечества на современном этапе его развития, а именно выясняется его сущность, особенности и характерные черты. Акцентируется внимание на нормативных актах, в которых закреплены основные направления международного сотрудничества в сфере борьбы с международным терроризмом, а также тактических мероприятий его противодействия, осуществляемых соответствующими международными организациями.

Ключевые слова: терроризм, международный терроризм, международное сотрудничество, противодействие терроризму, террористическая деятельность, предупреждение терроризма, международные организации в борьбе с терроризмом.

Terrorism as the socio-political phenomenon exists since ancient times, however for the end of XX - the beginning of the 21st century terrorism turned into the mass phenomenon, having begun to use modern technological and technical means of carrying out acts of terrorism. For today the problem of fight against the international terrorism is one of global problems of mankind menacing to safety of any country. Each of the last still remains uninsured from manifestations of terrorist activities. Terrorists for implementation of the criminal actions, both on international, and on national and regional levels, become more and more prepared in resource, tactical, organizational, technical, information aspects. Taking into account it there is a need to determine some tactical aspects of counteraction to the international terrorism as to the main problem of society at the present stage of its development.

In modern conditions counteraction to the international terrorism is an urgent task of the world community. Already many works of domestic and foreign scientists are devoted to problems of its counteraction. But, unfortunately, in scientific community discussions concerning development of a general view on interpretation of the concept "international terrorism" are still conducted. In the Ukrainian and foreign scientific literature connected with a research of the international terrorism as a global problem of mankind, the available various approaches to determination of a concept of terrorism.

In this scientific article general provisions of the

international terrorism as main problem of mankind at the present stage of its development are determined, namely its essence, features and characteristic features is investigated. The attention is focused on regulations in which the main directions of international cooperation are fixed in the sphere of fight against the international terrorism, and also tactical actions of its counteraction performed by relevant international organizations.

Keywords: terrorism, the international terrorism, international cooperation, counteraction to terrorism, terrorist activities, the prevention of terrorism, the international organizations in fight against terrorism.

Постановка проблеми. Тероризм як соціально-політичне явище існує з давніх часів, проте на кінець XX - початок XXI сторіччя тероризм перетворився на масове явище, почавши використовувати сучасні технологічні та технічні засоби проведення терористичних актів. На сьогодні проблема боротьби з міжнародним тероризмом є однією з глобальних проблем людства, що загрожує безпеці будь-якої країни. Кожна з останніх досі залишається незастрахованою від проявів терористичної діяльності. Адаже терористи для здійснення своїх злочинних діянь, як на міжнародному, так і на національно-регіональному рівнях, стають все більш підготовленими в ресурсному, тактичному, організаційному, технічному, інформаційному аспектах. З урахуванням цього постає необхідність окреслити деякі тактичні аспекти протидії міжнародному тероризму як головній проблемі суспільства на сучасному етапі його розвитку.

Виходячи з цього, метою даної наукової статті є визначення сутності та особливостей міжнародного тероризму, окреслення кола міжнародних нормативно-правових актів, якими закріплюються основні напрямки міжнародного співробітництва у сфері боротьби з міжнародним тероризмом, а також визначення деяких тактичних заходів протидії міжнародному тероризму, що здійснюються відповідними міжнародними організаціями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти міжнародного тероризму, зокрема особливості та тактика протидії сучасному міжнародному тероризму, історичний аспект міжнародного тероризму, питання міжнародного співробітництва у сфері боротьби з тероризмом, досліджувалися у працях Ю. М. Антоняна, С. В. Коваленка, Г. В. Епура, С. О. Зелінського, О. С. Панаріна, М. Стрімської, Г. В. Токаревського, М. В. Гребенюка, Б. Д. Леонова, В. В. Курзової, В. В. Вороненка, Ю. М. Скалєцького, В. Ф. Торбіна, І. Н. Лебедевої, І. Печенюка, М. Шевченка, Ю. Кузнєцова, М. П. Требіна, В. Масленнікова, О. Піскуна, О. В. Філонова, В. Ф. Антипенка, Ю. М. Антоняна, І. П. Біщенко, П. Д. Біленчука, Г. Вордлоу, Л. Н. Галєнської, Ю. А. Іванова, В. Н. Кудрявцевої, Дж. Ламберта, У. Р. Латипова, Є. Г. Ляхова, Л. А. Моджоряна, В. П. Панова, У. Сломансона, С. І. Цветкова, О. В. Лавніченка, С. Є. Кучерина та інших вчених.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасних умовах протидія міжнародному тероризму є актуальним завданням світової спільноти. Проблемам його протидії присвячено вже чимало праць вітчизняних

© О.Ю. Конєв, 2016

та іноземних вчених. Але, на жаль, у наукових колах і досі ведуться активні дискусії з приводу вироблення спільного погляду на тлумачення поняття “міжнародний тероризм (тероризм)”. З метою якісного проведення наукового дослідження, а також досягнення поставленої мети дослідження, пропонуємо, в першу чергу, визначитись із тлумаченням поняття тероризм.

В українській та зарубіжній науковій літературі, пов’язаній з дослідженням міжнародного тероризму як глобальної проблеми людства, наявні різні підходи до визначення поняття тероризму. Через це, пропонуємо проаналізувати деякі сучасні погляди науковців на визначення поняття міжнародний тероризм та деякі нормативно-правові акти, в яких закріплюється визначення даного виду тероризму. Так, на думку В. Ємельянова, тероризм варто розглядати як загально небезпечні дії або погрози ними, що вчинюються публічно, посягають на суспільну безпеку і спрямовані на створення в соціальній сфері обстановки страху, непокою, пригніченості з метою прямого або непрямого впливу на прийняття будь-якого рішення чи відмови від нього в інтересах винних [1].

Водночас, під час проведення кримінологічного та кримінально-правового дослідження тероризму Ю. Антонян запропонував визначати тероризм як насильство, яке містить загрозу іншого, ще більшого насильства для того, щоб викликати паніку, зруйнувати або порушити державний чи суспільний порядок, викликати страх, примусити противника прийняти бажане рішення, викликати політичні та інші зміни [2].

С. А. Зелінський вбачав сутність сучасного тероризму у використанні крайнього насильства або погрози насильством для досягнення певних політичних, релігійних чи інших публічних цілей, за наявності основного конструктивного елементу — мотиву злочинного терористичного діяння — залякування державної влади, суспільства або його частини [3, с. 40].

У той же час, заслуговує на увагу і позиція Максиміліана Стрімска, який дефініціював сучасний тероризм як політично вмотивований та обґрунтований метод використання радикального насильства, головною метою якого — досягнення певного психічного ефекту. Дослідник визначав саме комунікативність характерною рисою сучасного тероризму, сутність якої полягає у поєднанні насильницьких вчинків із політичним посланням. Проте відмінна риса сучасного тероризму, на думку науковця, полягає насамперед у систематичному використанні крайнього насильства, яке визначає також характер навмисне викликаного психічного ефекту [4, с. 24].

Зовсім інакшою є точка зору Е. Паніна, який у своїй науковій статті “Соціальна природа екстремізму та тероризму” обґрунтовує свої позиції наступним чином: “Тероризм - це дії, спрямовані на вирівнювання шансів чи на ламання гри. З точки зору самих терористів їх дії - це форма відновлення справедливості. Це спотворені уявлення про справедливість, однак тероризм - це завжди асиметрична відповідь слабшої сторони на дії сильнішої [5, с. 119-120].

Окрім зазначеного, тероризм також трактують як загрозу застосування насильства, яка спричинює почуття страху як у окремих громадян, так і загалом у суспільстві і розрахована на залякування та породження недовіри до органів державної влади у здатності протидіяти цим злочинним проявам. Саме таке визначення є найбільш повним на думку Епура Г. В. та Коваленка С. В. [6].

У контексті пошуку визначення міжнародного терориз-

му вважаємо за доцільне навести також визначення даного поняття, яке міститься у Законі України “Про боротьбу з тероризмом”. Так, український законодавець визначає міжнародний тероризм як здійснювані у світовому чи регіональному масштабі терористичними організаціями, угрупованнями, у тому числі за підтримки державних органів окремих держав, з метою досягнення певних цілей суспільно небезпечні насильницькі діяння, пов’язані з викраденням, захопленням, вбивством ні в чому не винних людей чи загрозою їх життю і здоров’ю, зруйнуванням чи загрозою зруйнування важливих народногосподарських об’єктів, систем життєзабезпечення, комунікацій, застосуванням чи загрозою застосування ядерної, хімічної, біологічної та іншої зброї масового ураження [7, ст. 1].

Дослідження наявного плюралізму поглядів науковців на визначення поняття міжнародний тероризм посприяло виробленню свого власного розуміння даного терміну. Так, під міжнародним або сучасним тероризмом пропонується розуміти сукупність насильницьких дій у міжнародному масштабі, які спрямовані безпосередньо на свідоме залякування або невинуватого загибель людей, порушення нормальної діяльності держави, утруднення здійснення транспортних зв’язків з іншими державами з метою формування нового світового порядку. Відповідно до зазначеного визначення можна виділити характерні риси даного виду тероризму, а саме міжнародний масштаб, насильницький характер дій, наявна мета сформувати новий світовий порядок та певні способи досягнення вказаної мети.

Окрім наукових поглядів на визначення поняття міжнародний тероризм важливо також окреслити коло міжнародних нормативно-правових актів, якими закріплюються основні напрямки міжнародного співробітництва у сфері боротьби з міжнародним тероризмом, а також визначити деякі тактичні заходи протидії міжнародному тероризму, що здійснюються відповідними міжнародними організаціями. У цілому, аналізуючи наявну практику зусиль світової спільноти у питаннях протидії актам терору, можна виділити чотири рівні цієї боротьби: загальносвітовий рівень під егідою ООН, рівень Європи під егідою Ради Європи, зусилля держав “великої вісімки” і міжнародне співробітництво країн СНД [8]. У даній науковій статті нами буде детально зупинено лише на загальносвітовій співпраці у процесі боротьби з міжнародним тероризмом, а саме на деяких нормативно-правових актах, прийнятих в рамках Організації Об’єднаних Націй.

Безсумнівною роль в процесі боротьби з міжнародним тероризмом відіграє ООН. Дані позиції обґрунтовуються схваленням останньою Глобальної антитерористичної концепції у 2006 році. Окрім цього ООН було розроблено понад тринадцять угод, спрямованих проти міжнародного тероризму та певних видів терористичної діяльності. Серед них варто вирізнити найбільш основні: Конвенція про злочини та деякі інші акти, які здійснюються на борту повітряних суден 1963 р. (“Токійська конвенція”); Конвенція про боротьбу з незаконним захопленням повітряних суден 1970 р. (“Гаазька конвенція”); Конвенція про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки цивільної авіації 1971 р. (“Монреальська конвенція”); Конвенція про запобігання і покарання злочинів проти осіб, які користуються міжнародним захистом, зокрема дипломатичних агентів 1973 р.; Міжнародна конвенція про боротьбу з захопленням заручників 1979 р.; Конвенція про фізичний захист ядерного матеріалу 1980 р.; Конвенція про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки морського судноплавства

1988 р.; Конвенція про маркування пластичних вибухових речовин з метою їхнього виявлення 1991 р.; Міжнародна Конвенція про боротьбу з бомбовим тероризмом 1997 р.; Міжнародна Конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму 1999 р.; Міжнародна Конвенція про боротьбу з актами ядерного тероризму 2005 р. тощо. Важливе місце серед зазначених нормативно-правових актів посідає Декларація про заходи ліквідації міжнародного тероризму від 09.12.1994 р. [9], адже в ній закріплюються основні тактичні завдання держав-учасниць ООН у напрямі протидії міжнародному тероризму, а саме:

- утримуватися від організації терористичної діяльності, підбурювання до неї, сприяння її здійсненню, фінансування, заохочення або прояви терпимості до неї і вживати належних практичних заходів до забезпечення того, щоб їх відповідні території не використовувалися для створення терористичних баз або навчальних таборів або для підготовки або організації терористичних актів, спрямованих проти інших держав або їх громадян;

- забезпечувати затримання і судове переслідування або видачу осіб, які вчинили терористичні акти, згідно відповідними положеннями їхнього національного права;

- прагнути до укладання спеціальних угод з цієї метою на двосторонній, регіональній і багатосторонній основі і розробити з цієї метою типові угоди про співпрацю;

- співпрацювати один з одним в обмін відповідною інформацією щодо запобігання тероризму і боротьби з ним;

- оперативно робити всі необхідні кроки до втілення в життя існуючих міжнародних конвенцій у цій справі, учасниками яких вони є, включаючи приведення свого внутрішнього законодавства у відповідність з міжнародними конвенціями.

До тактичних дій держав-учасниць ООН у напрямі протидії міжнародному тероризму варто також віднести зазначені заходи у Резолюції Ради Безпеки ООН від 28.09.2001 р. № 1373 [10, с. 124]:

- запобігати і припиняти фінансування терористичних актів;

- ввести кримінальну відповідальність за умисне надання або збір коштів, якими методами, прямо чи побічно, їх громадянами або на їх території з наміром, щоб такі кошти використовувалися - або при усвідомленні того, що вони будуть використані, - для здійснення терористичних актів;

- невідкладно заблокувати кошти та інші фінансові активи або економічні ресурси осіб, які здійснюють або намагаються вчинити терористичні акти, або беруть участь у вчиненні терористичних актів, або сприяють їх вчиненню;

- заборонити своїм громадянам або будь-яким особам і організаціям на своїй території надання будь-яких засобів, фінансових активів або економічних ресурсів, або фінансових чи інших відповідних послуг, прямо або побічно, для використання в інтересах осіб, які здійснюють або намагаються здійснити терористичні акти, або сприяють чи беруть участь у їх вчиненні, організацій, прямо або побічно перебувають у власності або під контролем таких осіб, а також осіб і організацій, що діють від імені або за вказівкою таких осіб;

- утримуватися від надання в будь-якій формі підтримки - активної або пасивної - організаціям або особам, які замішані в терористичних актах, в тому числі шляхом припинення вербування членів терористичних груп та ліквідації каналів поставок зброї терористам;

- вжити необхідних заходів з метою запобігання вчиненню терористичних актів, в тому числі шляхом раннього попередження інших держав за допомогою обміну інформацією;

- надавати одна одній всебічне сприяння в зв'язку з кримінальними розслідуваннями чи кримінальним переслідуванням, які мають відношення до фінансування або підтримки терористичних актів, включаючи сприяння в отриманні наявних у них доказів, необхідних для такого переслідування.

Підводячи підсумок вище викладеному, варто ще раз підкреслити, що

міжнародний тероризм становить серйозну загрозу для стабільності та еволюційного демократичного розвитку окремих держав та міжнародного співтовариства. Відсутність єдиного визначення поняття міжнародного тероризму в наукових колах вплинуло на вироблення власного розуміння даного терміну. Так, під міжнародним або сучасним тероризмом пропонуємо розуміти сукупність насильницьких дій у міжнародному масштабі, які спрямовані безпосередньо на свідоме залякування або невинуватого загибель людей, порушення нормальної діяльності держави, утруднення здійснення транспортних зв'язків з іншими державами з метою формування нового світового порядку. Специфічність міжнародного тероризму окреслюється його характерними рисами, а саме насильницьким характером дій та масштабністю.

Дослідження тактичних аспектів протидії міжнародному тероризму шляхом визначення суб'єктів протидії та деяких нормативно-правових актів, що закріплюють основні засади протидії даному виду тероризму показали, що лише у єдності спільних дій держав-учасниць можливе подолання такої глобальної проблеми як міжнародний тероризм.

Також, варто зазначити, що забезпечення безпеки населення та збереження існуючого світового порядку залишаються одними з пріоритетних завдань міжнародних організацій, тому питання протидії міжнародному тероризму потребує подальшого детального дослідження, що планується здійснити у наступних наукових публікаціях.

Література

1. Емельянов В.П. Терроризм и преступления с признаками терроризирования: уголовно-правовое исследование. - СПб.: Издательство "Юридический центр Пресс", 2002. - 291 с.
2. Антонян Ю. М. Терроризм: Криминологическое и уголовно-правовое исследование. - М., 1998.
3. Зелінський С. А. Політичний тероризм як соціально-правове явище. // Актуальні проблеми держави та права. - Вип. 6. - Ч. II. - Одеса, 1999. - С. 40.
4. Стрімська М. Політичний тероризм: проблеми його визначення / Стрімська М. // Політологічний часопис. - 1994. - №2. - С. 39-51.
5. Паин Э. Социальная природа экстремизма и терроризма / Э. Паин // Общественные науки и современность. - 2002. - № 4. - С. 113-124.
6. Епур Г.В., Коваленко С.В. Терроризм: знать, чтобы предупредить / Сб. статей. - Луганск, 2000. - 124 с.
7. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20.03.2003 р. № 638-IV. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/638-15> - Назва з екрану.
8. Філонов О. В. Міжнародне співтовариство у боротьбі з тероризмом - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/old_jrn/.../7Filonov.pdf - Назва з екрану.
9. Декларація про заходи ліквідації міжнародного тероризму ООН; Декларація, Міжнародний документ від 09.12.1994 - http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_502 - Назва з екрану.
10. Гуцман М.Я. Діяльність ООН у боротьбі з міжнародним тероризмом // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць. - Вип.58. - Ч.2. - К.: Київський національний університет ім. Т. Шевченка. Інститут міжнародних відносин, 2005. - С.121-127.

Конев О.Ю.,
кандидат юридичних наук, доцент,
Доцент кафедри тактико-спеціальної
та вогневої підготовки ОДУВС
Надійшла до редакції: 28.11.2016